

Studiedag over erosie – 20 juni te Riemst en 29 juni te Maarkedal

Het Vlaams Ruraal Netwerk organiseerde twee studiedagen over erosie. De eerste studiedag ging door op 20 juni in Riemst. De tweede studiedag ging door op 29 juni in Maarkedal.

Met dit infomoment wilden we landbouwers wijzen op de verschillende verplichtingen, maar ook de aandacht vestigen op veel voorkomende fouten bij rode en paarse percelen. Daarnaast bekeken we welke mogelijkheden er bestaan binnen het derde Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling (PDPO III) om erosie te bestrijden. Naast een overzicht van het erosiebeleid in de provincie Limburg en in de provincie Oost-Vlaanderen, werd er ook ingegaan op een demoproject over erosie in de akkerbouw, waarbij drie verschillende teelten onder de loep genomen werden: de aardappelteelt, de bietenteelt en de maïsteelt. Afsluiten deden we met een perceelbezoek.

Erosie: wat, waar en vooral wat doe je eraan? (Departement Omgeving)

Bodemerosie bestaat uit drie fasen. In de eerste fase komen bodempartikels los door regenwater en afstromend water. In de tweede fase vindt het transport van de bodempartikels plaats door afstromend water. In de derde fase is er sprake van sedimentatie op het veld of stroomafwaarts. De gevolgen van bodemerosie zijn onder andere een verlies aan vruchtbare bodem, vervuiling van waterlopen en modderstromen in dorpskernen. Percelen kunnen worden opgezocht op de bodemverkenner via volgende website: www.dov.vlaanderen.be/bodemverkenner. Daar kan ook informatie worden teruggevonden over erosiebestrijding.

Erosie kan worden bestreden aan de hand van **brongerichte en symptoomgerichte maatregelen**. Bij brongerichte maatregelen wil men het afstromen van sediment en water beperken op de akker of zo snel mogelijk na het verlaten van de akker. Zo kan men werken aan een goede bodemstructuur door bijvoorbeeld **groenbedekkers** in te zaaien, de bodem te **bekalken**, **organische mest** te gebruiken... Daarnaast moet men **bodemverdichting vermijden**. Dit kan door bijvoorbeeld het contactoppervlak te verhogen, on-land te **ploegen** of **vaste rijpaden** te gebruiken. Men kan ook de bodemruwheid verhogen door bijvoorbeeld **drempeltjes** aan te leggen tussen de ruggen, de bodem grof te bewerken na de oogst of aan contourbewerking te doen. Het is ook mogelijk om de bodem maximaal te bedekken gedurende het jaar. Tot slot kan men ook nog aan **niet-kerende bodembewerking** doen. Hierbij wordt de bodem niet gekeerd voor de inzaai van een gewas, maar wordt de bodem enkel losgemaakt. De gewasresten van de vorige oogst of bodembedekkers blijven zoveel mogelijk aan de oppervlakte. Dit zorgt voor een erosiereductie van 85%.

Indien de brongerichte maatregelen niet volstaan kan men een **bufferinfrastructuur** installeren. In dat geval is er sprake van de **symptoomgerichte maatregelen**. Deze bestaan uit een grasbufferstrook, een grasgang, een erosiewerende dam uit natuurlijke materialen, een buffergracht of een aarden dam met erosiepoel of bufferbekken.

Uit de presentatie blijkt dat niet-kerende bodembewerking het meest effectief is. De conclusie luidt dat **brongerichte maatregelen voorrang hebben op symptoomgerichte maatregelen en dat het erosieprobleem een integrale aanpak vergt, dus een combinatie van brongerichte en symptoomgerichte maatregelen**.

Erosiebestrijdingsmaatregelen in de randvoorwaarden (Departement Landbouw en Visserij)

De randvoorwaarden zijn gekoppeld aan de uitbetaling van de rechtstreekse steun en de betalingen van de agromilieu- en klimaatmaatregelen van het Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling (PDPO III). Er zijn ook **erosiebestrijdingsmaatregelen opgenomen in de randvoorwaarden** voor landbouwers in het bezit van erosiegevoelige percelen.

Het Vlaamse erosiebeleid bestaat uit een aantal **verplichte maatregelen** en stimulerende vrijwillige maatregelen. Daarnaast kan de landbouwer begeleiding krijgen indien gewenst. De verplichte maatregelen zijn de maatregelen ter bestrijding van erosie in de randvoorwaarden. Onder de stimulerende vrijwillige maatregelen vallen de beheerovereenkomsten, de niet-productieve investeringen en het erosiebesluit voor gemeentes. Begeleiding is er in de vorm van demonstratieprojecten of voorlichting.

De landbouwer kan kiezen uit **verschillende pakketten** erosiebestrijdingsmaatregelen. De keuze hangt af **van het perceel, de teelt en de bedrijfskenmerken**. Er zijn verplichtingen op percelen met een zeer hoge erosiegevoeligheid (de paarse percelen) en percelen met een hoge erosiegevoeligheid (rode percelen). De maatregelen werden opgedeeld in **vier keuzepakketten**:

1. Basispakket: erosie bestrijden in de winter en het voorjaar door de bodem te bedekken na de oogst/ ruw te leggen
2. Keuzepakket teelttechnische maatregelen: maatregelen nemen om erosie te reduceren tijdens de teelt
3. Keuzepakket bufferstroken: effectgerichte maatregel om overlast van erosie uit het perceel te vermijden
4. Keuzepakket structurele erosiebestrijding: structurele effectgerichte aanpak van erosie d.m.v. aarden dam met erosiepoel of bufferbekken

Aanvragen worden ingediend via de buitendienst van de afdeling inkomenstesteun.

Verdere uitleg vindt u in dit [filmpje over de randvoorwaarden erosie](#).

Beheerovereenkomsten i.k.v. erosie (Vlaamse Landmaatschappij)

Ook via beheerovereenkomsten kan men aan erosiebestrijding doen. Een beheerovereenkomst is een vrijwillige overeenkomst tussen de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) en de landbouwer met als doel de kwaliteit van het landbouwgebied te verbeteren of te behouden. De overeenkomst start op 1 januari en duurt vijf jaar. De landbouwer krijgt een vooraf betaalde vergoeding van minimum 750 euro voor vijf jaar.

Voorbeelden van beheerovereenkomsten die ingezet kunnen worden bij erosiebestrijding zijn:

1. **Beheerovereenkomst strategisch grasland**
2. **Beheerovereenkomst grasstroken** (erosiestrook, grasstrook 15 juni, gemengde grasstrook, gemengde grasstrook plus). De breedte van de stroken is afhankelijk van de erosiegevoeligheid.
3. **Erosiedam uit strobalen**

Er is **overlap** mogelijk tussen de maatregel beheerovereenkomsten en de randvoorwaarden erosie. In dat geval verlaagt de vergoeding voor de beheerovereenkomst om dubbelfinanciering te vermijden.

VLIF-steun i.k.v. erosie (Departement Landbouw en Visserij)

Via het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds kan steun verkregen worden voor investeringen ter voorkoming van erosie nl.:

- **Investeringssteun op het landbouwbedrijf**
- **Steun voor niet-productieve investeringen (NPI) op het landbouwbedrijf**

Voorbeelden van investeringen waarvoor men investeringssteun op het landbouwbedrijf kan krijgen zijn een schijveneg, een directzaaimachine of een grondbreker voor niet-kerende bodembewerking en directe inzaai en een bandendrukwisselingsstelsel voor het voorkomen van bodemverdichting.

Voorbeelden van subsidiabele investeringen voor niet-productieve investeringen zijn de aanleg van dammen op erosiestroken of de aanleg van hagen, heggen en houtkanten.

De steunaanvraag gebeurt via het e-loket. Belangrijk daarbij is dat de aankoop en bestelling niet mogen gebeuren vooraleer het resultaat van de selectie bekend is.

Brongerichte erosiebestrijdingstechnieken – resultaten van het Gomersoproject (ILVO)

Thijs Vanden Nest van het ILVO besprak de resultaten van het Gomersoproject, waarbij brongerichte erosiebestrijdingstechnieken werden onderzocht voor de teelt van maïs en groenten op erosiegevoelige percelen. Ze testten hiervoor verschillende technieken, namelijk ploegen, niet-kerende bodembewerking en een strip-till machine. Bij de strip-till techniek wordt de bodem alleen bewerkt waar gezaaid wordt. Na deze technieken te hebben toegepast, vergelijken ze de gewasopbrengst van de verschillende teelten. Alle factoren moeten eigenlijk optimaal zijn.

Demoproject ‘erosie in de akkerbouw’

Er werd ook dieper ingegaan op een demoproject over erosie in de akkerbouw, waarbij drie verschillende teelten onder de loep genomen worden: aardappelen, bieten en maïs. Er werd gezocht naar knelpunten en oplossingen voor erosie bij deze teelten. De werkpunten van het project zijn sensibiliseren en begeleiden, specifieke knelpunten aanpakken en nieuwe technieken demonstreren. Het demoproject loopt van maart 2016 tot februari 2019.

Drempeltjes tussen de aardappelruggen in de strijd tegen erosie en afspoeling van gewasbeschermingsmiddelen (Inagro)

Bij niet-biologische aardappelen zijn drempeltjes verplicht op rode en paarse percelen. Bij een ruggenteelt is er een grote gevoeligheid voor afspoeling. Dit kan worden verminderd door drempels aan te leggen, waardoor het water beter tussen de drempels blijft staan. Zo reduceert de afspoeling van water met 70% en het bodemverlies met 90%. Er is minder afspoeling van gewasbeschermingsmiddelen en de verdeling van het water gebeurt beter. Tot slot is er ook een betere opbrengst. Er werden ook een aantal praktische aandachtspunten opgenoemd, zoals het feit dat zo'n drempelmachine nogal zwaar is, waardoor de bodem sneller kan verdichten.

Erosie in de bietenteelt (KBIVB vzw, Koninklijk Belgisch Instituut tot Verbetering van de Biet)

Ronald Euben van het KBIVB lichtte enkele resultaten van verschillende technieken van erosiebestrijding in de bietenteelt toe. Ronald lichtte de strip-till techniek bij suikerbieten toe. Deze techniek vraagt mechanisatie en kennis. Afhankelijk van de bodemsoort en de helling is er een invloed van de bodembewerkingstechniek op de financiële opbrengst. Bij een leembodem bleek de strip-till techniek de laagste financiële opbrengst voort te brengen. De financiële opbrengst is het hoogst voor de landbouwer wanneer die ploegt. Bij de verschillende vormen van niet-kerende bodembewerking is er de voorkeur voor de diepe niet-kerende bodembewerking. Maar ook hier zijn een aantal aandachtspunten, zoals het gebruik van correcte machines, de keuze van de groenbedekker en goede (=droge) omstandigheden.

Erosie in de maïsteelt (Hooibeekhoeve – Landbouwcentrum voor Voedergewassen vzw)

Ook voor de maïsteelt werd bekeken welke erosie beperkende technieken het best werken. Daaruit bleek dat niet-kerende bodembewerking een hogere stikstofbemesting vraagt. Hoe minder bewerkingen men uitvoert, hoe beter de zaai techniek moet zijn. Bij niet-kerende bodembewerking met directe inzaai bleek ook dat hoe intensiever de bodem werd bewerkt, hoe meer onkruiden er zijn in het voorjaar. In het najaar was het resultaat net het omgekeerde.

Erosiebeleid in provincie Limburg (provincie Limburg, dienst Water en domeinen)

Het **Provinciaal Steunpunt Land en Water** van de provincie Limburg **adviseert, begeleidt en ondersteunt landbouwers en gemeenten bij de aanpak van bodemerosie**. De erosiecoördinatoren van het Steunpunt stellen ook attesten op in het kader van de randvoorwaarden erosie. Ward Prikken van het Steunpunt Land en Water gaf toelichting bij welke maatregelen landbouwers kunnen nemen op hun akkers en welke maatregelen de gemeenten kunnen nemen op hun wegen. Uit onderzoek bleek ook dat de naleving van de randvoorwaarden erosie in 2016 geen succes was. Landbouwers passen niet steeds de juiste maatregelen toe of treffen niet voldoende maatregelen. Maar de verantwoordelijkheid om erosie aan te pakken, ligt niet alleen bij de landbouwer.

Erosiebeleid in provincie Oost-Vlaanderen (Steunpunt Erosie)

Liesbeth Rosseel van Steunpunt erosie gaf in Maarkedal toelichting over de **werking van het Steunpunt erosie**. Zo is er een erosiecoördinator aangesteld voor 21 gemeenten in de Vlaamse Ardennen. Het takenpakket werd toegelicht. Daaronder valt onder andere het voorbereiden van subsidieaanvragen voor dossiers van erosiebestrijdingswerken. Daarnaast hebben ze een provinciaal project kleinschalige opvangsystemen. Voor dit project stelt de provincie materiaal ter beschikking voor de aanleg van erosiewerende dammen en taludherstel. Tot slot verzorgt het Steunpunt Erosie ook dienstverlening in het kader van projectwerking. Momenteel zijn er drie projecten lopende: project Triple-C, het LEADER-project 'Boeren op een helling' en het project 'Advies niet-kerende bodembewerking'.

LEADER-project 'Boeren op een helling' (Eco²)

Maarten Raman van agrobiocentrum Ecokwadrat kwam op onze studiedag erosie te Maarkedal toelichting geven over het LEADER-project 'Boeren op een helling'. Het project is opgericht om landbouwers te **informer**en over de verschillende mogelijkheden en wat mag en kan in het kader van de wetgeving erosie. In eerste instantie voert de organisatie dus communicatie via

erosieklassen, waar ze de nieuwe wetgeving toelichten, de bezorgdheden van landbouwers vastleggen, en tevens op het veld gaan om praktische toelichting te geven.

Het project 'Boeren op een helling' heeft als doel een duurzaam netwerk op te starten met landbouwers om erosiestroken te beheren, kennis te delen rond mechanisering en meer natuur te krijgen rondom de akkers. Met de agrobeheergroep willen ze de kosten van het beheer ook delen, waardoor de kosten worden gedrukt. Zo kan men de kosten van het aan- en afrijden delen doordat één landbouwer de verschillende percelen maait van verschillende landbouwers.

Proefveldbezoek (ILVO)

Beide studiedagen erosie werden afgesloten met een praktische toelichting op een proefveld.